

матичного першоджерела полягає в тому, що композитор створив авторську концепцію драми, де головним став смислообраз «спокою», який на протязі опери підлягає різним метаморфозам.

Ключові слова: інтерпретація, спокій, реквієм, драматургія, семантика.

ШУБИНА О. Н. *Метаморфозы смислообраза «покою» в драме А. П. Чехова «Дядя Ваня» и опере Ю. Ищенко «Мы отдохнем».* Стаття посвящена аналізу композиторської інтерпретації драми А. П. Чехова «Дядя Ваня», которую осуществил Ю. Ищенко в опере «Мы отдохнем». Специфика воплощения драматического первоисточника состоит в том, что композитор создал авторскую концепцию драмы, где главенствующим стал смислообраз «покою», который на протяжении оперы подвергается различным метаморфозам.

Ключевые слова: интерпретация, покой, реквием, драматургия, семантика.

SHUBINA O. N. *Semantic of “rest” and its metamorphosis in the A. P. Chekhov’s drama “Uncle Vanya” and Yu. Ishchenko’s opera “We will have rest”.* Article is devoted to researching of composer’s interpretation of A. Chekhov’s drama «Uncle Vanya» in opera Y. Ishchenko «We will have rest». Composer created an individual conception of drama which is the specific of realization of Chekhov’s poetics. The main idea is symbol of «rest», which is increasing during the opera.

Key words: interpretation, rest, requiem, drama, semantic.

УДК 378.83 (477)

Станіслав Димченко

ВПЛИВ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ВОЛОДИМИРА ПОДГОРНОГО НА РОЗВИТОК БАЯННОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв’язок з важливими науковими та практичними завданнями. Як зазначає В. Галкін [3, с. 5], **всесвітньо відомий композитор, виконавець, тала-**

новитий аранжувальник, майстер транскрипцій та перекладань для баяна, автор найвіртуозніших творів для готово-виборного баяна, імпровізатор, професор Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського, заслужений діяч мистецтв України Володимир Якович Подгорний у 2009 році одержав примірник виданого в США англійською мовою словника-довідника, де серед прізвищ п'яти тисяч відомих митців світу знайшов і себе. Він є одним із перших педагогів в Україні, хто став на шлях збагачення баянної літератури класичними творами Й. С. Баха, Л. Бетховена, С. В. Рахманінова, П. І. Чайковського, О. М. Скрябіна та інших великих композиторів.

В. Подгорний прагнув довести універсальність баяна як інструмента, здатного до розкриття тонких настроїв, глибоких роздумів, усієї багаті палітри людських почуттів. Володимир Яковичу належить ініціатива введення до навчального процесу основ перекладання для баяна. Блискуче володіння всіма засобами аранжування, яких чимало було винайдено самим педагогом, дозволили В. Подгорному виховати музикантів широкого спектру діяльності. Ще одне зі значущих досягнень школи Подгорного – ансамблеве виконавство. Саме в його класі у 1979 році був заснований відомий серед музикантів усього світу дует: Олександр Міщенко – Ігор Снедков, який згодом став лауреатом багатьох престижних конкурсів. Традиції ансамблевого виконавства харківської школи продовжили молоді баяністи (В. Зеленюк, В. Луньов, І. Ніклін, Ю. Мараховський, Д. Шаршонь, А. Гетьман), які у складі дуетів та тріо здобули звання лауреатів та дипломантів багатьох міжнародних конкурсів та фестивалів. Безперечно, це стало можливим завдяки високому технічному й художньому професіоналізму, пріоритет якому надавався в класі Подгорного, завжди був невід'ємною частиною поняття «музичне виконавство» [4, с. 10].

Твори В. Подгорного звучать у багатьох концертних залах зарубіжжя, виконуються як обов'язкові під час міжнародних конкурсів, увійшли до навчальних програм баяністів. Музика В. Подгорного, ґрунтується на народно-пісенному мелосі, відзначається простотою, щирістю, яскравістю гармоній, поліфонічним розмаїттям, стрункістю, завершеністю форми, національним колоритом.

Творчість композитора, педагога, баяніста-виконавця, якому присвячена дана робота, дає простір для проблемно-пошукових зусиль

баяніста-музиканта щодо систематизації ознак жанру, засобів формування та розвитку образів, стилю, художнього напрямку під кутом зору виявлення традиційно-художніх характеристик та особливостей, притаманних саме цій творчості.

Аналіз останніх досліджень. Наукова стаття базується на історичних фактах та працях українських і зарубіжних музикознавців у яких предметом дослідження були науково-теоретичні аспекти композиторської творчості Володимира Подгорного, виконавства його авторських творів. Ґрунтовну розвідку з цих питань здійснили: М. Давидов [4], Є. Іванов [7], М. Імханицький [8], В. Зелюнок [6], Д. Кужелєв [9], А. Мірек [10], О. Назаренко, О. Кононова [13], А. Семешко [15], [16], [17], А. Шашевський [18], А. Червоіваненко [19], М. Черепанин [20] та ін. На їхню думку, саме академічне виконавство репрезентує традиційний європейський інструменталізм, постійне зростання його здобутків у композиторській і виконавській творчості.

Аналіз джерел показав, що культурно-мистецькі процеси, які виходили за межі огляду академічного напрямку музики, не ставали предметом наукового вивчення. Проте це не зменшує інформаційного значення публікацій, що містять необхідний фактологічний матеріал з найширшим ракурсом його репрезентації в науковому дослідженні.

На основі системного аналізу джерел і наукової літератури ми здійснили спробу вивчити та простежити динаміку росту і розвитку творчості Володимира Подгорного, визначити її значення в баянному мистецтві України другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Метою статті є вивчення творчого доробку композитора, аранжувальника, майстра транскрипцій та перекладань, виконавця, імпровізатора В. Я. Подгорного.

Виклад основного матеріалу дослідження. Коли йдеться про творчість митця, завжди цікаво дізнатися, як починався його шлях у мистецтво, хто вплинув на світогляд, допоміг сформувати творчу індивідуальність.

Майбутньому композитору і виконавцеві було п'ять років, коли родина Подгорних з Верхньої Богданівки Луганської області, де він народився, переїхала до Кадіївки. Тут 1933 року сталось нещастя: Володя втратив зір і травмував праву руку. Довелося батькам віддати сина спочатку до Барвенківського інтернату для сліпих, а потім – до Хар-

ківської школи імені Володимира Коропенка. Хлопець захоплювався музикою, самотужки навчився грати на баяні. Лише у 1946 році вступив до Харківського музичного училища, де було відкрито відділення народних інструментів для незрячих. Подгорний навчався паралельно в класах: баяна у А. Морозова та композиції – у О. Жука. Успіхам юнака, активно сприяла директор музучилища Л. Фінкельштейн. «Диплом баяніста він одержав через два роки після вступу до цього навчального закладу» [1, с. 98]. Це дозволило цілком присвятити свій час композиції. Володимир Якович згадує, що написану ним під час навчання кантату «Москва» було успішно виконано учнями хорового класу під керуванням Миколи Дяченка [13, с. 19].

Про виконавський рівень В. Подгорного як баяніста, свідчить той факт, що по закінченні навчання здібного музиканта зарахували на посаду викладача «альма матер» Педагогічну діяльність, що тривала понад сорок п'ять років, Володимир Якович розпочинав тоді, коли директором Харківського музичного училища була, відомий педагог вокалу Т. Веске. До речі, при вступі до інституту мистецтв у В. Подгорного виникли складності, хоча під час іспитів він перший з абітурієнтів написав музичний диктант і впорався із завданням з гармонії. Питання ж про його зарахування вирішили позитивно лише після втручання А. Хачатуряна, якому «сліпий музикант» розповів про свою біду [11, с. 460]. В консерваторії В. Подгорний композицію та інструментовку опановував у класі В. Борисова, поліфонію – у Д. Клебанова, аналіз музичних форм викладав М. Тіц, історію музики – Г. Тюменева, майстерності баяніста набув у класі Л. Горенка.

На Всесоюзному огляді студентів-композиторів було відзначено «Варіації для симфонічного оркестру» другокурсника В. Подгорного; через рік, під час наступного огляду в Москві (1953), – «Баладу для симфонічного оркестру». Невдовзі обидві партитури вийшли друком у видавництві «Советский композитор».

Баянна творчість становить особливий аспект діяльності Володимира Подгорного. Оволодіння цим народним інструментом було для композитора відправною точкою у складному процесі осягнення музичного мистецтва. З баяном пов'язане все його життя. По суті, кожний твір Подгорного був етапом на шляху до оволодіння композиторською та виконавською майстерністю.

До вагомого внеску В. Подгорного у створенні високопрофесійного репертуару для баяна спричинилося прекрасне знання композитором виразових можливостей інструменту, адже сам Володимир Якович був неабияким виконавцем. У нього взагалі щасливо поєдналися виконавець, композитор і педагог.

У 50-х роках репертуар баяністів складався переважно зі стереотипних обробок народних мелодій та десятка популярних перекладів класичних мініатюр. Фантазії Володимира Яковича на народні теми бентежили уяву недосвідченого слухача складними гармонійними поєднаннями, послідовностями альтерованих акордів, нетерцових побудов, зіставленням натурально-ладової основи з мажоро-мінором та ін. Незвичність враження від творів молодого композитора доповнювалась і різними виконавськими новаціями. Зокрема, він значно розширив звичну шкалу штрихів, істотно збагатив темброве й динамічне звучання [14, с. 81–84].

Знайшлося немало скептиків, які висловлювали сумніви щодо того, чи таким складним повинно розвиватися баянне мистецтво. Час підтвердив правильність обраного В. Подгорним напрямку, життєвість музики: усі твори композитора для баяна вийшли у світ, постійно знаходяться в репертуарі студентів, включаються в концертні програми.

Створення В. Подгорним великої кількості творів, що увійшли до золотого фонду баянного репертуару, стало можливим завдяки не лише талановитості композитора, а й широті його музичної ерудиції. Володимир Якович знав класичну спадщину. Він є автором транскрипцій багатьох інструментальних творів П. І. Чайковського, О. М. Скрибіна, С. В. Рахманінова, Г. В. Венявського, С. С. Прокоф'єва, Д. Д. Шостаковича, А. І. Хачатуряна, М. Я. Мясковського та ін. Переклад для баяна, наприклад, окремих частин Другої, Четвертої, П'ятої, та Шостої симфоній П. І. Чайковського – завдання надзвичайно складне, оскільки ніхто ще таких аранжувань не робив, та й народний інструмент, який протягом десятиліть розглядався як носій суто національної культури, здається, не був придатний для втілення таких багатограних (фактурних, тембрових, образно-змістових) завдань [16], [17].

Оркестрове за своєю суттю мислення композитора дозволило оновити баянну фактуру, зокрема при зверненні до фольклорних тем. Новизна його музики полягає у драматизації першоджерела,

відображенні тонких душевних нюансів, використанні нових складних композиційних прийомів, форм, різних за своєю природою виразових засобів. Усе це спричинило появу нового для баянної літератури жанру концертної фантазії на народні теми. Характеризуючи головні ознаки музичної мови, А. Семешко називає найстійкіші стилістичні риси творчого почерку В. Подгорного. Серед них: *яскрава національна своєрідність* (змістовне відображення національного характеру в історичній еволюції); *симфонізм* (як метод мислення, метод активного і динамічного розгортання, цілеспрямованого розвитку музичного матеріалу); *вільні варіаційні формоутворювальні схеми: вступ-тема-розвиток-завершення* (використання варіантності розвитку, типів мотивної та поліфонічної розробки матеріалу); *витончене гармонійне чуття* (яскравість гармонічної мови досягається шляхом використання складних терцово-секундних звукоутворень з численними альтераціями – насичення музичної тканини хроматизмами, модуляціями та зіставленнями, інколи гіпертрофованими контрастами); *пульсуючий органний пункт* (його ритмізований різновид, що підкреслює експресивність музичного образу); *складні і насичені фактурні утворення* (перевага акордового та імітаційно-поліфонічного типу викладення). Перелічені виражальні засоби органічно поєднуються з іншими компонентами музики, характер якої значною мірою обумовлює твердження про те, «що композиторський стиль В. Подгорного – це сучасний стиль» [15, с. 116]. Саме тому й характер викладу у творах В. Подгорного кардинально відрізняється від викладу матеріалу у традиційних обробках для баяна симфонічністю самого підходу, багатотою музичною тканиною, справжньою поліфонічністю. Усе це сприяло піднесенню баянного мистецтва на нову висоту, розширенню меж його виражальних можливостей.

В. Подгорний своєрідно синтезував три основних напрями у розвитку баянної літератури – це переклад класичних творів, обробки народних мелодій і створення оригінальних композицій. Ретельне вивчення партитур і власний виконавський досвід підказали композиторові симфонічний метод розвитку тематичного матеріалу, який раніше не використовувався. У його фантазіях, варіаціях одним із найхарактерніших способів розробки народних мелодій стає вичленування окремих мотивів, різних інтонацій, закладених у темі, їх зі-

ставлення. Виявляючи конфлікт між мотивами теми («Полосонька», «Російська фантазія») чи просто різні відтінки однієї емоційної барви («Повій, вітре, на Україну»), композитор прагнув, передусім, втілити особистісне начало у творчості, повніше розкрити своє світосприйняття крізь призму популярних мелодій.

До роботи над кожною темою В. Подгорний підходив суто індивідуально. Наприклад, при обробці кантиленної мелодії найактивнішим формотворчим елементом служить гармонійний розвиток. Найважливішим засобом виразності – насичення підголоскового фону, поліфонізація фактури. Танцювальні мелодії з живим, енергійним характером композитор розвиває у віртуозному плані, виходячи з «теми-паростка».

Справді новаторським слід вважати його прагнення втілити складні ідейно-образні концепції, використовуючи можливості народного інструменту.

Твори для баяна Володимир Якович писав все життя: це фантазії та варіації на народні теми «Перепілонька» (1948), «Полосонька» (1956), «Ах ти, душечка» (1961), «Ніченька» (1963), «Повій, вітре, на Україну» (1965), «Російська фантазія» (1969), «У ворот гуслі» (1981), «Циганська рапсодія» (1985), «Українська фантазія» (1995), «Фантазія на єврейські теми» (1996), «Ой, чий то кінь стоїть» (1997) та оригінальні твори – «Ліричний вальс» (1969), «Імпровізація і токато» (1977), «Альбом для дітей та юнацтва» (1978), цикл прелюдій, присвячених пам'яті В. Золотарьова (1987), «Прелюдія пам'яті тим, що відійшли» (1996), драматична поема про Україну «Чумацький плач» (1997) та ін. Як ми бачимо, В. Подгорний звертав увагу не лише до українського, а й до російського і білоруського фольклору. Цей матеріал дуже різний за характером, образним строем – тут і драматичні пісні («Повій, вітре, на Україну»), і танцювальні («Бариня», «Крижачок»), жартівливі («Веселі гуси», «Чижик»), і ліричні («А я по лугу», «Ах ти, душечка»), і мелодії ностальгічного характеру («Ніченька», «Перепілонька», «Циганська рапсодія») та ін.

Джазовим колоритом проникнуті окремі твори Володимира Подгорного, створені упродовж останніх років життя. Його перекладання, естрадні обробки оригінальні композиції в усіх жанрах класичної і популярної музики (зокрема: транскрипція пісні Дж. Гершвіна «Ко-

ханий мій», «Ретро-сюїта», концертні фантазії) «відрізняються гармонійною свіжістю, що виявляється в складності терцево-секундових співзвуч, численних альтераціях, нетерцевих побудовах, зіставленням натурально-ладової основи з мажоро-мінором, значної насиченості музичної тканини поліфонічними прийомами» [20, с. 195–196]. Стильовий задум В. Подгорного, суть якого відображена в оркестровій палітрі музики найяскравіше відтворили у виконавському стилі різні музиканти: дует баяністів за участю О. Міщенко і В. Снедкова (Концертна імпровізація на тему пісні Дж. Гершвіна «Коханий мій»), акордеоніст Є. Кочетов («Ретро-сюїта»), баяністи В. Мурза («Присвячення Карузо»), концертна фантазія на тему Л. Далла і Б. Мирончук («Циганська рапсодія»).

Гармонійне чуття – одна з найяскравіших сторін дарування Володимира Подгорного. Природа нагородила його витонченим відчуттям гармонійної барви та логіки акордового руху. Психологічна витонченість музичних образів композитора значною мірою пов'язана саме з багатством його гармонійних ресурсів. В. Подгорний прагнув до органічного поєднання діатонічного народного мелосу зі складною, насиченою альтераціями гармонією, притаманною, головним чином романтичному стилю. При цьому тонкий смак і відчуття специфіки народної творчості оберігають композитора від дисгармонії між простою мелодією і ускладненою звуковою тканиною, що її оточує.

Характерно, що таке сприйняття світу наклало відбиток і на іншу сферу творчої діяльності художника – на виконавську. Не випадково в репертуарі Подгорного-виконавця переважали психологічно глибокі, драматичні твори композиторів-романтиків. Для виконавського почерку музиканта характерні високий професіоналізм, психологізація інтерпретації і надзвичайно сильний емоційно-вольовий імпульс.

Вихованню саме цих виконавських рис, поряд із прогресивним світоглядом, широкою музично-естетичною освітою, присвячена понад 45-річна педагогічна діяльність Майстра. За роки викладання у Харківському державному університеті мистецтв ім. І. П. Котляревського В. Подгорний виховав близько 100 висококласних музикантів, серед яких чимало лауреатів, дипломантів міжнародних та регіональних конкурсів: Ю. Абраменко (Клінгенталь, 1969, III премія); О. Міщенко (Клінгенталь, 1996, I премія; Владивосток, 1998, III пре-

мія; Кастельфідардо, 1994, диплом); О. Назаренко (Пшемишль, 2000, диплом); В. Зеленюк (Івано-Франківськ, 1998, I премія; Кастельфідардо (Італія) та Вільнюс (Литва) – 1994 рік, дипломи; А. Гайденко (Торонто, Канада, 2000, I премія – як композитор). Багато випускників класу В. Подгорного плідно працюють у середніх та вищих музичних навчальних закладах України, продовжуючи та зміцнюючи педагогічні традиції свого наставника. Серед них педагоги ХНУМ (А. Гайденко, О. Назаренко, О. Міщенко, В. Зеленюк), Харківської академії культури (П. Потапов, Л. Чуб), Харківського музичного училища (Є. Малихін), Харківського училища культури (О. Співак), Донецької державної консерваторії (В. Протопопов), Мелітопольського педагогічного інституту (В. Овод) та ін.

«На уроках професора завжди панує творча, піднесена атмосфера; зі студентами у нього був чудовий дружній контакт. Базується він на великій взаємоповазі і на повній віддачі таланту, знань та вмінь. “Моя головна педагогічна задача полягає в тому, щоб допомогти молодим колегам впевнено увійти в світ великої музики, навчити їх розуміти форму, відчувати кожну фразу, цікаво і переконливо використовувати виражальні можливості баяна. I головним на цьому шляху для мене є розвиток творчої самостійності студента, його фантазії” Саме в цих словах Володимира Яковича сконцентровано його музично-педагогічне кредо» [16, с. 18–19].

Як зазначає А. Семешко, прагнення професора удосконалити інструктивний матеріал баяністів, привнести в нього художній образ привели його до створення фундаментальної «Школи технічної майстерності та ладо-гармонічного мислення баяніста». Автор намагався зацікавити юних баяністів вивченням технічного матеріалу, стимулювати їх слух, ініціативу і гармонічне мислення, розвинути професійний смак. Для цього він застосовує оригінальні вправи та етюди, що ґрунтуються на різноманітних гармонічних, поліфонічних і технічних прийомах, винайдених ним особисто. Дана робота може бути адресована не тільки баяністам, а й представникам будь-якої музично-інструментальної сфери. Вона немовби узагальнює і синтезує багаторічний досвід, пошуки і творчі здобутки Володимира Подгорного.

У чому ж суть педагогічних принципів В. Подгорного? Передусім він націлював своїх учнів на виконавську діяльність – звідси і склад-

ність тих завдань, які доводилося розв'язувати молодим музикантам. Незалежно від рівня їх технічної, загальної професійної оснащеності Володимир Якович завжди ставив на перший план розв'язання художніх проблем. Цього принципу він дотримувався при розучуванні у класі будь-якого твору, етюда, сонати чи характерної п'єси. Технічні ж труднощі, які виникали у процесі роботи учня над твором, постійно знаходилися у полі зору педагога. Щоб сприяти їх подоланню, педагог сам виконував складні епізоди, пропонуючи варіанти аплікатури, зручні для учня, корегував положення його рук на клавіатурі.

Для засвоєння того чи іншого виду техніки В. Подгорний часто пропонував учневі працювати над п'єсами Г. Венявського, Н. Паганіні, адже баянний репертуар має недостатньо віртуозної літератури такого професійного рівня. Саме це і спонукало Володимира Яковича до створення етюдів.

Велику увагу приділяв В. Подгорний розвитку п'ятипальцевої та кистевої техніки. Зауважимо, що у той час, коли у навчальних закладах інших міст лише дебютувалось питання про доцільність використання баяністами першого (великого) пальця правої руки, у класі професора В. Подгорного цю проблему давно вже було вирішено. Він впровадив ще одну аплікатуру-новинку – одночасне натиснення одним пальцем двох клавіш в одному ряду (малої терції) і великої та малої секунд на двох сусідніх клавіатурах. В. Подгорний прекрасно усвідомлював, які перспективи відкриває перед баяністами використання першого пальця, адже відповідно збагачується й фактура партії правої руки. З'являється можливість виконання на правій клавіатурі двох контрастних у змістовому і штриховому відношеннях ліній, насичення творів складними поліфонічними поєднаннями, збагачення фактури октавними, акордовими послідовностями та ін.

Використовуючи у своїх творах октавний виклад матеріалу, В. Подгорний досягав, зокрема, ефекту звучання струнної групи симфонічного оркестру («Полосонька», «Ніченька»). Нагнітання схвиленої драматичної атмосфери сприяло використанню бравурних стрімких пасажів октав («Повій, вітре, на Україну», «Полосонька»). У першому випадку Володимир Якович вимагав від своїх учнів тонкої філіровки звука, максимального легато; у другому – досягнення граничного темпу, справжньої віртуозної свободи. З великою ретель-

ністю підходив він до роботи над акордовою технікою, слідкуючи за синхронністю натискування клавіш, глибиною та насиченістю басового звука. Увага учнів фіксувалася також на якості самої «атаки» у співвіднесенні її з емоційною насиченістю конкретних епізодів.

Значну увагу приділяв Володимир Якович таким виконавським засобам виразності, як агогіка, штрихи, туше, вібрато, «запозиченим» з арсеналу художніх засобів струнно-смичкових інструментів. Зокрема, він дуже строго підходив до роботи над звуком, враховуючи все – вагу пальців і кисті, спосіб натискання клавіш і зняття з них пальців і, зрозуміло, образну сферу твору (епізоду, фрази тощо), яка потребує того або іншого характеру доторкання до клавіш та ведення міху. При роботі над штрихами В. Подгорний вважав за необхідне, передусім, створити в учня уявлення про характер їх звучання й не допустити їх формального, «усередненого» виконання. Розвиваючи слух, він навчав чути тонку різницю між звучанням легкого і акцентованого («колючого») стакато, градації легато й легатісімо.

Виховати не вузького спеціаліста, а музиканта широкого профілю – ось завдання, яке постійно ставив перед собою Володимир Якович. Звідси усі його нововведення у навчальному процесі. Так, у класі Подгорного студенти проходили школу баянного перекладання. Композитор залучав їх до сумісної роботи над аранжуванням творів, і цей досвід став їм надалі у пригоді.

Надаючи великого значення вихованню навичок спільного музичування, Володимир Якович не раз виступав зі своїми учнями у складі баянних ансамблів. На своїх уроках В. Подгорний часто брав у руки інструмент, демонструючи той чи інший варіант трактування твору, проте виступи на естраді педагога разом зі своїм учнем не можна порівняти ні з чим. Ансамблеве концертнування, яке передбачає справжнє злиття художніх устремлінь учасників-виконавців, вимагає ідентичності звуковидобування, штрихів, фразування тощо. У такій ситуації студенти просто змушені домагатись тієї різнобарвності, і навіть оркестрового звучання інструмента, якої вимагав від них педагог.

Залучаючи студентів до різних, форм роботи, не схожих одна на одну, але дуже необхідних, Володимир Якович виховував в них серйозне ставлення до професії, сприяв їх різнобічному художньому розвитку. Його вихованці нерідко були першими слухачами й ціни-

телями творів. Спільні обговорення баянного репертуару, концертів, поїздки на конкурси, фестивалі, семінари – все це духовно зближувало педагога з учнями. При цьому сама неординарна особистість Володимира Яковича справляла особливий вплив на молодь [2, с. 97–98], [5, с. 183–185].

Ми весь час говоримо про «клас В. Подгорного», а точніше було б вести мову про «школу В. Подгорного» – школу, яка набула авторитету і популярності не лише в Україні, а й за її межами. Учні цієї школи усвідомлюють свою високу відповідальність за продовження й розвиток педагогічних принципів свого вчителя, пропаганду його творчості. Не раз від баяністів доводиться чути, що В. Подгорний як композитор випередив свій час. Його музика для баяна, високохудожня й високопрофесійна, є настільки складною для виконання, що далеко не кожному баяністові вдається впоратися з її фактурними і технічними труднощами. Кому ж як не вихованцям В. Подгорного дбати про свій виконавський рівень, сприяючи доступності його творів для максимального числа музикантів.

Музика В. Подгорного, як і творчість будь-якого значного художника, – це індивідуальний погляд на світ, це нове осмислення життя, постійна невгамована спрага відкриття прекрасного [12, с. 149].

Висновки. Творчість В. Подгорного відома сьогодні у професійних колах практично у всьому світу. Багато творів композитора міцно увійшли у золотий фонд не тільки вітчизняної, а й світової оригінальної баянної літератури. Високу оцінку творчості В. Подгорного давали свого часу Д. Шостакович, С. Богатирьов, Д. Кабалевський, Б. Лятошинський, Г. Галинін, Р. Щедрін, інші величні постаті музики ХХ століття.

Він один з тих не багатьох авторів, які своєю високохудожньою творчістю невпинно і послідовно упродовж десятиліть утверджували баян в ранзі академічного інструмента. Отже, Володимир Подгорний – один з таких композиторів, які змогли у 60–70-ті роки винести оригінальну для народних інструментів музику із замкненого кола квазіромантичності та танцювальної розважальності на широкий шлях серйозного, психологічно-поглибленого, змістовного, образного мовлення.

Досягнення В. Подгорного у педагогіці великою мірою обумовлені його здобутками у композиторській сфері. Його твори для баяна

звучать у виконанні найкращих музикантів у багатьох країнах світу, оркестрові – постійно включаються до репертуару Державного ансамблю «Росія», оркестру народних інструментів «Баян» (Москва) та ін. У 1975 році «Російська фантазія» В. Подгорного (у редакції для баяна) входила до програми Міжнародного конкурсу баяністів та акордеоністів у Клінгенталі, інші твори, зокрема, обробка народної пісні «Бариня», «Імпровізація і токато», «Прелюдія» – постійно виконуються провідними виконавцями у конкурсних та концертних програмах.

Творчість В. Подгорного підняла вітчизняний оригінальний репертуар на новий щабель професійності. Серед його композицій у джазовому стилі – «Ретро-сюїта», «Коханий мій» (концертна транскрипція на тему пісні Дж. Гершвіна), «Присвячення Карузо» (концертна фантазія на тему Л. Далла). Твори В. Подгорного записані на грамплатівках, у фондах Держтелерадіо України, вони звучать у виконанні професійних музикантів України й світу.

Вивчення творчого доробку В. Подгорного є не тільки необхідним елементом професійної майстерності баяніста-виконавця, а й пов'язано з більш масштабним та ґрунтовним процесом збагачення національної виконавської школи, яка не можлива без опанування, насамперед, української музичної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Басурманов А. П. *Баянное и аккордеонное искусство* / А. П. Басурманов. — М., 2003. — 492 с.
2. Басурманов А. П. *Справочник баяниста* / А. П. Басурманов. — М. : Сов. композитор, 1987. — 422 с.
3. Галкін В. О. *Його життя подвиг* / В. О. Галкін // *Музика*. — 1999. — № 3. — С. 5.
4. Давидов М. А. *Баян-акордеон в камерному мистецтві на стику століть* / М. А. Давидов // *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського*. — Вип. 8 — К., 2000. — С. 10–16.
5. Димченко С. С. *Роль творчості Володимира Подгорного в жанровій еволюції української баянної школи* / С. С. Димченко // *Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія Педагогіка*. — Вип. 4. — Кам'янець-Подільський, 2001. — С. 182–189.

6. Зеленюк В. Г. Подгорний Володимир Якович / В. Г. Зеленюк // Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах : (Українська академічна школа) / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського; [Редкол. : В. І. Рожок та ін.]. — К., 2005. — С. 87–90.

7. Іванов Є. О. Деякі тенденції розвитку репертуару баяністів України у 70–90-х роках ХХ ст. / Є. О. Іванов // Проблеми виконавської інтерпретації інструментальних творів українських композиторів. — Суми, 1995. — С. 49–51.

8. Имханицкий М. Й. История баянного и аккордеонного искусства / М. Й. Имханицкий. — М., 2006. — 519 с.

9. Кужелєв Д. О. Баянне виконавство в музичній культурі 70–90-х років / Д. О. Кужелєв // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. — Вип. 5. — К., 2000. — С. 48–53.

10. Мирек А. М. Гармоника. Прошлое и настоящее. Научно-историческая энциклопедическая книга / А. М. Мирек. — М., 1994. — 534 с.

11. Митці України: Енциклопедичний довідник // Ред. А. В. Кудрицький. — К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1992. — 848 с.

12. Муха А. І. Композитори України та української діаспори. Довідник / А. І. Муха. — К., 2004. — 357 с.

13. Назаренко О. І. Кононова О. В. Володимир Подгорний / О. І. Назаренко, О. В. Кононова. — К. : Муз. Україна, 1992. — 46 с. : іл. — (Творчі портрети українських композиторів).

14. Подгорний В. Я. Школа технічної майстерності та ладо-гармонічного мислення баяніста / В. Я. Подгорний. — М., 1993. — 124 с.

15. Семешко А. А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ–ХХІ століть : Довідник / А. А. Семешко. — Тернопіль : Навч. книга. — Богдан, 2009. — 242 с.

16. Семешко А. А. Владимир Подгорный: Один взгляд на портрет художника / А. А. Семешко. — К. : Асо-оруп Publishers, — 2003. — 24 с.

17. Семешко А. А. Портреты современных украинских композиторов-баянистов / А. А. Семешко. — К. — 2003. — 181 с.

18. Сташевський А. Я. Нариси з історії української музики для баяна / А. Я. Сташевський. — Луганськ. 2006. — 152 с.

19. Черноіваненко А. Д. Образно-драматична роль фактури в музиці для баяна другої половини ХХ століття / А. Д. Черноіваненко // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. — Вип. 5 — К., 2000. — С. 149–150.

20. Черепанин М. В. *Естрадний олімп акордеона: монографія* / М. В. Черепанин, М. В. Булда. — Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2008. — 256 с.

ДИМЧЕНКО С. С. Вплив творчої спадщини Володимира Подгорного на розвиток баянного мистецтва України. У статті розглянуто життєвий і творчий шлях ветерана баянного мистецтва України, першого професійного композитора у галузі вітчизняної музики для баяна, представника джазово-академічного напрямку акордеонно-баянного мистецтва, заслуженого діяча мистецтв України, професора Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського Подгорного Володимира Яковича (1928–2010).

Ключові слова: ансамблеве виконавство, народно-пісенний мелос, композиторська творчість, музичне мистецтво, авторські твори, виконавський рівень.

ДЫМЧЕНКО С. С. Влияние творческого наследия Владимира Подгорного на развитие баянного искусства Украины. В статье рассмотрены жизненный и творческий путь ветерана баянного искусства Украины, первого профессионального композитора в области отечественной музыки для баяна, представителя джазово-академического направления аккордеонно-баянного искусства, заслуженного деятеля искусств Украины, профессора Харьковского национального университета искусств им. И. П. Котляревского Подгорного Владимира Яковлевича (1928–2010).

Ключевые слова: ансамблевое исполнительство, народно-песенный мелос, композиторское творчество, музыкальное искусство, авторские произведения, исполнительский уровень.

ДЫМЧЕНКО S. S. Influence of creative inheritance of Volodymyr Podgorniy is ondevelopment of bayan art of Ukraine. In the article the vital and creative way of veteran of bayan art of Ukraine, first professional composer is considered in industry of home music for a bayan, representative of jazz-academic direction of accordion- aian art of the honoured worker of arts of Ukraine, professor of the Kharkiv national university of arts the name of I. P. Kotlyrevskiy Podgorniy Volodymyr Yakiv (1928–2010).

Key words: ensemble carrying out, folk-song melos, composer's work, musical art, authorial works, carrying out level.